

5. «Prijetno preživet popoldan». — Ta barbarski trpni deležnik sem bral v zadnjih dneh v nekem našem listu. Pisec je hotel reči: prijetno preživljen popoldan. Res, da tvori kakih 35 glagolov svoj trpni deležnik z obrazilom (pripono) -t; toda izmed teh je le eden (šteti) iz III. vrste kakor preživim, -eti; vsi drugi so iz I. glagolne vrste. Podoben barbarizem je zagrešila «Edinost»: «izp ret je delavcev na Angleškem». Če bi imela slovenščina glagol izpreti (= aussperen, izključiti), bi bil trpni deležnik izprt, torej glagolnik izprtje. — [Sem spada tudi «zavarovanje za slučaj doživ et ja». Trpni deležnik doživét ni mogoč, torej ni glagolnika doživetje. Ali se ne bi moglo reči «zavarovanje za dožitek»?]

I. Koštiál.

GLEDALIŠKI PREGLED

Opera. Matija Bravničar: Pohujšanje v dolini šentflorjanski. V 15. številki opernega «Gledališkega lista» je izrazil komponist «Pohujšanja» Matija Bravničar nekaj misli o operni obliki, gledališču, libretu, tradiciji in drugem. S tem je nekako izpovedal svoje nazore o teh stvareh ter razodel občinstvu kakor tudi kritikom svojo veroizpoved. Primerjati hočem te nazore z nazori današnje moderne in vpoštovati pri tem njegovih dvanajstero točk iz «Gledališkega lista» in dojme, ki jih imam od premijere njegove operne farse. Hkratu omenjam, da sem se redno udeleževal zadnjih skušenj v operi ter generalke; da moja izvajanja na tem mestu torej niso bežne impresije.

Bravničar je iz Cankarjeve farse, ki je res teater (t. j. teatralno učinkovito delo) naredil operno farso, ki je res tudi teater. Glasba vpoštevava besedilo — v impresionističnem zmislu. Slika, ilustrira. Od trenutka do trenutka, od osebe do osebe, od situacije do situacije. Ne pavšalno, temveč individualno. Ne, da bi vse delo bilo zajeto iz enega velikega občutja — vsaka situacija prinaša svoje majhno, reliefno občutje. Kaleidoskop. Radi tega trpijo slog in forma, enotnost in velikopoteznost. Taka operna forma je v pravem pomenu besede kompromis. Dolga improvizacija.

V «Pohujšanju» so vse osebe glavne. Res. S tem pa nam postajajo one, ki imajo daljše vloge, dolgovezne in dolgočasne. Prav primerno je, ako krajša vloga vztraja svojih par minut v recitativu, kajti situacija se hitro menja in sledi druga vloga, ki dejanje poživi. Pri osebah, ki so jim pa odmerjene daljše vloge, recitativ utruja — in glasbenik išče nadomestila v orkestru. Tu pa ni dovolj, če orkester samo ilustrira. Človek si zaželi muzike, celo forme — ali pa tematične obdelave kakega domisleka. Zato je drugo dejanje «Pohujšanja» medlo. Najsvetlejše točke so one, kjer se orkester prekine in je poslušalcu umljiva vsaj vsaka beseda z odra — torej, ko se opera neha in smo v dramii.

Prvo dejanje pa tak način pevske recitacije in ilustriranja v orkestru prav dobro prenese; zdi se mi celo, da je to najboljši način. Če bi bila tam vsaka vloga izdelana pevski, bi se nemara začelo dejanje vleči. Zato je prvo dejanje najboljšo in najenotnejšo, tudi najzanimivejše.

Slovinci smo srečen narod — nimamo tradicije, največje coklje v svobodnem mišljenju in ustvarjanju novih vrednot. Tako pravi Bravničar. No, nekaj tradicije sicer imamo, pa se mi zdi, da radi tega nisem nesrečen. Res, da ta tradicija ni tradicija samih vzornih del, nekaj pa je na njih vendarle dobrega. Mogoče celo več kot mi s svojimi hipermodernimi očmi danes vidimo. Lahko pa je koristna tudi tradicija slabih del — saj iz nje se učimo, kako se ne sme delati. Ker torej lastne tradicije nimamo, je čisto naravno, da se na-

slanjamo na tuje vzore. Kogoj ne bo nikomur zanikal, da je Schoenbergovec, Savin Straussovec, Parma Verdijevec itd. S tem pa ni rečeno, da bi moral ta ali oni prisegati do pičice na svoj vzor. Saj tudi pri «Pohujšanju» slišimo marsikaj, kar bi se dalo primerjati s slogom Straussa, Prokofjeva, Puccinija, Verdija. Vendar so Bravničarjevi domisleki originalni, le slog je zdaj ta, zdaj oni. Mislim, da ravno radi pomanjkanja slovenske tradicije sedimo vsak v drugem taboru. Ali je to naša največja sreča? Dvomim. Nesreča ali neorientiranost je pa to, če kdo sedi v več taborih hkratu. V istem opusu. Res je, da stvar s tem na zanimivosti pridobi, kajti rajši imam na koncertnem sporedu skladbe več komponistov nego enega samega. — V eni svojih dvanajstih točk pravi Bravničar tudi, da ne uvidi potrebe opernega «libreta» ter da je mogoče skomponirati tudi Pitagorov izrek. O tem ne dvomim. Saj je Milhaud uglasbil cenik poljedelskih strojev. In prav dobro glasbo je naredil. Gojil je glasbeno formo in ne občutja. Bravničar formo negira, ker jo smatra za nekaj zastarelega, izživiljenega. To lahko govori kot samouk. Resnica pa je, da ima vsaka skladba svojo formo, pa če jo je komponist hotel ali ne. Saj je tudi impromptu ali improvizacija forma. In potpuri ali kvodlibet tudi. Seveda pa te zame niso ideal forme, temveč forme nižjega tipa.

To so moji pomisleki glede Bravničarjevih nazorov o slogu in estetiki. Hvaležen bi bil Bravničarju, če bi mi to moje stališče s polemiko izpodbil ali skušal izpodbiti, ker si ne domišljam, da bi bil nezmotljiv. To je vzgoja stroge šole. Tudi sem mnenja, da tradicija ni ovira pri ustvarjanju novih vrednot, temveč pripomoček. In prav posebno še pripomoček pri ocenjevanju novih vrednot — bodisi tujih ali lastnih.

Vzlic slogovnim nedostatom in marsičemu, kar človek napiše samo prvič — smatram Bravničarjevo operno farso za zelo smel in tudi uspel čin. Iznajdljivost, zlasti ritmična, nekatere floskule v celoti in tudi par daljših mest se me je dojmilo nadvse ugodno. Omenjam le kratko koračnico v prvem dejanju, ko odhajajo rodoljubi na vrvici iz županove sobe! Naravnost genialen, melodičen in ritmičen domislek. Z dvema, tremi instrumenti je povedal tam Bravničar mnogo več kot na drugih mestih z vsem aparatom. Tudi tretje dejanje ima par zelo posrečenih mest. Pevske partije so pisane recitativno, kar se maščuje zlasti v drugem dejanju. To bi še šlo, ako bi se ne sukalo vse okoli enega tona in ako bi ne bila instrumentacija tako masivna in to na mestih, kjer ni potrebe.

Petra je kreiral Janko igralski prav dobro, pevski ni imel česa povedati. Jacinta bi pri tej operi morala imeti ogromen glas, da bi prišla do veljave. Staller-Stotterjeva ima majhen, prikupen material — da bi bila vloga umevna, bi moralo najmanj deset takih peti unisono in razločno izgovarjati. Betetto je podal župana odlično, tudi je ta vloga pevski hvaležna. Prav zadovoljili so me: Medvedova, Balatkova, Španova, Mohorič, Simončič, Perko. Imeniten Grba kot dacar, Peček kot cerkovnik in Gostič kot popotnik. Kovačev «zlodej» je naporena vloga; podana je bila res nadpovprečno. Dirigiral je Neffat in orkester se je odrezal kakor vedno. Predstava je bila prav skrbno pripravljena, režija Cirila Debevca vzorna. Scenerija taka, da si boljše ni mogoče želeti.

Opera je imela nenavaden uspeh. Gledališče je bilo polno. Prepričan sem, da bo «Pohujšanje» na zunanjem uspehu pri reprizah še pridobilo in da ga pojde marsikdo ponovno poslušat. Zdi se mi, da je vprizoritev tega dela največji čin naše opere v tej sezoni.

Slavko Osterc.